

Yr Ail Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol (Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol 2020)

SoNarR2020 Cofrestru trefol pwysau a chyfleoedd allweddol

Cyfoeth Naturiol Cymru

Adroddiad Terfynol

Gwybodaeth am Cyfoeth Naturiol Cymru

Diben Cyfoeth Naturiol Cymru yw ceisio rheoli adnoddau naturiol mewn modd cynaliadwy. Mae hyn yn golygu gwarchod aer, tir, dŵr, bywyd gwylt, planhigion a phridd i wella llesiant Cymru a darparu dyfodol gwell i bawb.

Tystiolaeth yn Cyfoeth Naturiol Cymru

Mae Cyfoeth Naturiol Cymru yn sefydliad sy'n seiliedig ar dystiolaeth. Rydym yn ceisio sicrhau bod ein strategaethau, penderfyniadau, gweithrediadau a chynghor i Lywodraeth Cymru ac eraill wedi'u tanategu gan dystiolaeth gadarn sydd o ansawdd uchel. Rydym yn cydnabod ei bod yn hanfodol bwysig meddu ar ddealltwriaeth dda o'n hamgylchedd newidiol.

Byddwn yn gwireddu'r weledigaeth hon drwy'r isod:

- Cynnal a datblygu sgiliau arbenigol technegol ein haelodau staff;
- Diogelu ein data a'n gwybodaeth;
- Sicrhau rhaglen ragweithiol o waith tystiolaeth sydd â digon o adnoddau;
- Parhau i adolygu ac ychwanegu at ein tystiolaeth er mwyn sicrhau ei bod yn addas ar gyfer yr heriau yr ydym yn eu hwynebu; a
- Rhannu ein tystiolaeth mewn modd agored a thryloyw.

Teitl: **SoNarR2020 Cofrestru trefol pwysau a chyfleoedd allweddol**

Adolygiadau gan Gymheiriaid: Adolygiad gan gymheiriaid mewnol ac allanol

Cyfyngiadau: Dim

Cynnwys yr Ail Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol (Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol 2020)

Mae'r ddogfen hon yn un o grŵp o gynhyrchion sy'n ffurfio'r ail Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol (Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol 2020). Dyma'r gyfres lawn o gynhyrchion:

Crynodeb Gweithredol. Rhagair, Cyflwyniad, Crynodeb a Chasgliadau. Cyhoeddwyd fel cyfres o dudalennau gwe ym mis Rhagfyr 2020

Y Cofrestrau Adnoddau Naturiol. Ysgogwyr, Pwysau, Effeithiau a Chyfleoedd i Weithredu ar gyfer wyth Ecosystem Eang. Cyhoeddwyd fel cyfres o ddogfennau PDF ac fel ffeithlun rhyngweithiol ym mis Rhagfyr 2020

Asesiadau yn erbyn pedwar nod Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy. Cyhoeddwyd fel cyfres o ddogfennau PDF ym mis Rhagfyr 2020:

Nod 1 Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol 2020. Mae stociau o adnoddau naturiol yn cael eu diogelu a'u gwella

Nod 2 Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol 2020. Mae ecosystemau yn gallu gwrthsefyll newid disgwyledig ac anrhagweledig

Nod 3 Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol 2020. Mae gan Gymru leoedd iach i bobl sydd wedi'u gwarchod rhag peryglon amgylcheddol

Nod 4 Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol 2020. Cyfrannu at economi adfywiol, cyflawni lefelau cynhyrchu a defnydd cynaliadwy

Asesiad o Fioamrywiaeth Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol 2020. Cyhoeddwyd ym mis Mawrth 2021

Asesiadau yn ôl Ecosystem Eang. Cyhoeddwyd fel cyfres o ddogfennau PDF ym mis Mawrth 2021:

Asesiad o Gyflawni Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy: Ymylon Arfordirol

Asesiad o Gyflawni Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy: Ffermdir Caeedig

Asesiad o Gyflawni Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy: Dŵr Croyw

Asesiad o Gyflawni Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy: Yr Ardal Forol

Asesiad o Gyflawni Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy: Mynyddoedd, Gweundiroedd a Rhosydd

Asesiad o Gyflawni Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy: Coetiroedd

Asesiad o Gyflawni Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy: Trefol

Asesiad o Gyflawni Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy: Glaswelltir Lled-naturiol

Asesiadau yn ôl Thema Drawsbynciol. Cyhoeddwyd fel cyfres o ddogfennau PDF ym mis Mawrth 2021:

Asesiad o Gyflawni Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy: Ansawdd Aer

Asesiad o Gyflawni Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy: Y Newid yn yr Hinsawdd

Asesiad o Gyflawni Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy: Effeithlonrwydd Ynni

Asesiad o Gyflawni Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy: Rhywogaethau Estron Goresgynnol

Asesiad o Gyflawni Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy: Priddoedd a Defnydd Tir

Asesiad o Gyflawni Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy: Gwastraff

Asesiad o Gyflawni Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy: Effeithlonrwydd Dŵr

Anghenion tystiolaeth diweddaredig yr Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol. Cyhoeddwyd ym mis Mawrth 2021

Acronymau a Rhestr Termau. Cyhoeddwyd ym mis Rhagfyr 2020 a diweddarwyd ym mis Mawrth 2021

Dyfyniad argymelledig ar gyfer y rhan hon o'r adroddiad:

Cyfoeth Naturiol Cymru. 2020. SoNarR2020 Cofrestru trefol pwysau a chyfleoedd allweddol. Cyfoeth Naturiol Cymru.

Hawlfreintiau

Oni nodir yn wahanol, gall cynnwys yr adroddiad hwn gael ei ddefnyddio dan [drwydded Llywodraeth Agored](#)

Oni nodir yn wahanol, mae'r holl graffiau, mapiau, tablau a delweddau eraill yn © Cyfoeth Naturiol Cymru a hawl cronfa ddata. Cedwir pob hawl.

Yr holl fapiau sy'n cynnwys ffin Cymru:

© Cyfoeth Naturiol Cymru a hawl cronfa ddata. Cedwir pob hawl. © Hawlfraint y Goron a chronfa ddata 2020. Rhif trwydded 100019741 yr Arolwg Ordnans.

Yr holl fapiau sy'n cynnwys agweddau morol:

© Cyfoeth Naturiol Cymru a hawl cronfa ddata. Cedwir pob hawl © y Goron Brydeinig ac OceanWise Ltd, 2020. Cedwir pob hawl. Rhif trwydded EK001-20120402. Ni ddylid eu defnyddio at ddibenion mordwyaeth.

Trefol

Cofrestr Adnoddau Naturiol

Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol 2020

Mae'r Cofrestrau Adnoddau Naturiol yn allbwn pwysig Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol 2020. Eu pwrpas yw distyllu'r pwysau a chyfleoedd allweddol a nodwyd yn y penodau a darparu asesiad hygyrch o reoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy.

Mae'r Gofrestr Adnoddau Naturiol Trefol yn cynnwys dwy ddogfen ychwanegol:

1. SoNarR2020 Cofrestru trefol asesu SMNR
2. SoNaRR2020 Register urban evidence

Tabl 1 Prif sbardunau, pwysau ac effeithiau ar yr ecosystem drefol

Sbardun	Pwysau	Effaith
Y newid yn yr hinsawdd	1. Newid ym mhatrymau'r tywydd	<p>1.1. Arwain at roi pobl mewn perygl Asesiad hyder: UCHEL Nod 3 – rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy</p> <p>1.2. Cynyddu'r risg o lifogydd yng Nghymru Asesiad hyder: UCHEL Nod 3 – rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy</p>
	2. Cynnydd yn lefel y môr	2.1. Cynyddu'r risg o lifogydd yng Nghymru Asesiad hyder: UCHEL Nod 3 – rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy
Llygredd	3. Llygredd aer	3.1. Niwed i iechyd pobl. Asesiad hyder: UCHEL Nod 3 – rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy

Llygredd	4. Llygredd tir	<p>4.1. Lleihau ansawdd dŵr. Cynyddu'r risg o afiechyd. Asesiad hyder: UCHEL Nod 2 a 3 – rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy</p> <p>4.2. Tir halogedig yn arwain at niweidio anifeiliaid a phlanhigion. Asesiad hyder: UCHEL Nod 2 – rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy</p> <p>4.3. Yn gostwng gwerth tir a cheir dirywiad mewn twristiaeth Asesiad hyder: UCHEL Nod 3 a 4 – rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy</p> <p>4.4. Dirywiad mewn lles cymunedol Asesiad hyder: UCHEL Nod 3 – rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy</p>
Llygredd	5. Llygredd sŵn	<p>5.1. Yn cynyddu'r risg o afiechyd ac ansawdd bywyd gwael Asesiad hyder: UCHEL Nod 3 – rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy</p>
Llygredd	6. Llygredd dŵr	<p>6.1. Llygredd yn y tarddle sy'n arwain at niwed i ecosystemau dyfrol a risg i iechyd pobl. Asesiad hyder: I'w ddarparu Nod 2 a 3 – rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy</p> <p>6.2. Llygredd gwasgaredig sy'n arwain at niwed i ecosystemau dyfrol a risg i iechyd pobl. Asesiad hyder: I'w ddarparu Nod 2 a 3 – rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy</p> <p>6.3. Costau ac ôl troed carbon uwch oherwydd cynnydd mewn anghenion trin dŵr. Asesiad hyder: UCHEL Nod 4 – rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy</p>

Newid yn nefnydd tir	7. Datblygiad a seilwaith adeiledig	<p>7.1. Yn cynyddu ôl troed carbon Asesiad hyder: UCHEL Nod 4 – rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy</p> <p>7.2. Yn defnyddio mwy o adnoddau naturiol Asesiad hyder: UCHEL Nod 1 a 4 – rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy</p> <p>7.3. Yn arwain at golli tir amaethyddol gradd uchel a selio pridd Asesiad hyder: UCHEL Nod 1, 3 a 4 – rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy</p> <p>7.4. Yn cyfrannu at safleoedd tirlenwi a gwastraff. Asesiad hyder: UCHEL Nod 4 – rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy</p>
Rhywogaethau estron goresgynnol, plâu a chlefyd	8. Rhywogaethau estron goresgynnol	8.1. Effeithiau ar seilwaith adeiledig, iechyd pobl a systemau amgylcheddol Asesiad hyder: UCHEL Nod 2 a 3 – rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy
Gorddefnydd		Noder: mae galwadau am nwyddau a gwasanaethau ecosystemau gan bobl sy'n byw mewn ardaloedd trefol yn ysgogwr sylweddol yn y gorddefnydd o ecosystemau eraill.

Cyfleoedd ar gyfer gweithredu

Nod 1: Mae stociau o adnoddau naturiol yn cael eu diogelu a'u gwella

Cludiant cynaliadwy

[Synergedd] gyda llai o allyriadau nwyon tŷ gwydr, llai o sŵn amgylcheddol, a llai o lygredd aer

Tai carbon isel ac ynni effeithlon

[Synergedd] gyda lleihau tiodi tanwydd

O'r bennod Effeithlonrwydd Dŵr

Lleihau'r defnydd o ddŵr i leihau'r ynni a ddefnyddir i wresogi, pwmpio a thrin dŵr.–

Amddiffyn coed mawr mewn ardaloedd trefol a hyrwyddo plannu coed stryd.

[Synergedd] gyda: llai o alw am ynni trwy oeri yn yr haf, llai o risg o lifogydd lleol, ansawdd aer gwell, llesiant meddyliol gwell.

Cynyddu cyfradd creu coetir newydd a phlannu mwy o goed.

Monitro'r newid mewn rhywogaethau mamaliaid ac infertebratau penodol mewn ardaloedd trefol.

Nod 2: Ecosystemau gwydn

Systemau draenio cynaliadwy mewn datblygiadau sy'n bodoli eisoes

[Synergedd] gyda bioamrywiaeth a darparu mannau gwyrdd hygrych

Mesurau effeithlonrwydd dŵr, rheoli mannau gwyrdd

[Synergedd] gyda lles dynol a gostyngiad mewn ymddygiad gwrthgymdeithasol

Amddiffyn coed trefol mawr presennol a phlannu mwy o goed stryd

[Synergedd] gyda bioamrywiaeth, gwerthoedd eiddo lleol a lles dynol

Defnyddio ynni adnewyddadwy yn arloesol (megis teils to solar, gall integreiddio gwynt gydag amaethyddiaeth a choedwigaeth leihau pwysau ar ddefnydd tir, yn ogystal ag osgoi aflonyddwch tirwedd a achosir gan danwydd ffosil ac ynni niwclear)

Gweithredu mesurau effeithlonrwydd dŵr fel storio oddi allan i'r prif gyflenwad, cynaeafu dŵr glaw ac ailgylchu dŵr llwyd. Cychwyn newid ymddygiad i ddefnydd mwy ceidwadol o ddŵr.

Nod 3: Lleoedd iach i bobl

Darparu digon o le yn yr ardd ar gyfer cartrefi sy'n debygol o gartrefu plant

00103 [Synergedd] gyda darpariaeth systemau draenio cynaliadwy

Cynyddu mannau gwyrdd hygrych, bioamrywiol

[Synergedd] gyda lleihau perygl llifogydd, llygredd aer a thymheredd eithafol yr haf

Rheoli ymylon ffyrdd ar gyfer bioamrywiaeth

[Synergedd] gyda rheolaeth ariannol dda

Trosi lawntiau o amgylch adeiladau cyhoeddus yn weirgloddiau bioamrywiol

[Synergedd] gyda rheolaeth ariannol dda

Nod 4: Economi adfywiol

Cynyddu effeithlonrwydd ynni'r stoc dai

[Synergedd] gyda lleihau tlodi tanwydd

Defnyddio mwy o bren wrth adeiladu i helpu i leihau allyriadau a chefnogi'r diwydiant coed

[Synergedd] gydag economi gydnerth

O'r bennod Effeithlonrwydd Dŵr

Cynyddu faint o offer domestig effeithlon o ran dŵr sy'n cael eu gosod mewn cartrefi newydd a rhai sy'n bodoli eisoes.

Hyrwyddo teithio sy'n cyd-fynd â'r rheolau COVID-19 i'w gwneud mynd o amgylch trefi'n fwy diogel ac yn haws, yn ogystal â hyrwyddo trafndiaeth gyhoeddus yn dilyn y cyfyngiadau symud. Y nod yw manteisio ar y newid i ymddygiadau teithio cynaliadwy ac ailddyrrannu gofod ar y ffyrdd yng nghanol trefi i deithio llesol. (Llywodraeth Cymru 2020)

[Synergedd] gyda llai o lygredd aer a sŵn amgylcheddol. Synergedd gyda gwell iechyd a lles pobl.

Labelu dŵr ar gyfer offer dŵr

Lleihau gollyngiadau a gwastraff nad ydynt yn ymwneud â'r prif gyflenwad drwy fentrau codi ymwybyddiaeth

Annog storio oddi allan i'r prif gyflenwad, cynaeafu dŵr glaw, ac ailgylchu dŵr llwyd. Er enghraifft, storio dŵr ar ffermydd ar gyfer dyfrhau.